

PREDGOVOR HRVATSKOM IZDANJU

Posljednjih godina uvriježilo se mišljenje da je moć Sjedinjenih Američkih Država u zalazu. Takva interpretacija trenutnog odnosa snaga u međunarodnim odnosima ne čudi. Vojne intervencije američkih koalicija u Afganistanu i Iraku postavile su pred najveću svjetsku silu izazove koje veliki dio vošingtonskog političkog i vojnog establišmenta nije očekivao. Nakon početnih uspjeha u razbijanju talibanskih i Al Kaidinih snaga u Afganistanu, kao i iračke vojske pod Sadamom Huseinom u Iraku, američke trupe su se pokazale limitiranim u borbi s nekonvencionalnim neprijateljem koji je povezivanjem samoubilačkih napada s gerilskim ratovanjem razotkrio sve slabosti vojnog razvoja temeljenog uglavnom na drastičnoj tehnološkoj superiornosti. Ratovi u Afganistanu i Iraku su tako za mnoge postali savršeni primjeri imperijalnog prenapregnuća Sjedinjenih Američkih Država usporedivog s prenapregnućem i konačnim kolapsom britanskog imperija.

Takvo razmišljanje dobilo je dodatan zamah produbljenjem financijske krize koja je pogurala Washington u politiku još većih budžetskih deficita i time još veće ekspanzije riziku. Temelji američke ekonomije i prije financijske krize nisu smatrani dovoljno snažnima za nastavak dominantne uloge SAD-a u globalnoj privredi i politici. Transformacija američkog gospodarstva

vezana za postepeno odbacivanje proizvodne orijentiranosti u korist uslužnih djelatnosti, uz usporedno povećanje ovisnosti o proizvodnim kapacitetima drugih zemalja – prije svega Kine – s pravom je smatrana iznimno problematičnim izvorom slabosti.

Upravo je gospodarski rast Kine – a posljednjih godina i drugih zemalja čija ekonomska izvedba u prošlosti nije odgovarala njezinoj veličini i potencijalima, poput Brazila ili Indije – glavni izvor katastrofičnih predviđanja o budućoj globalnoj ulozi SAD-a. Rast kineskih proizvodnih i financijskih kapaciteta, uz sve proaktivniju vanjsku politiku Pekinga koja postupno, ali sigurno, prelazi regionalne granice istočne Azije, zaista postavlja značajne izazove ne samo Sjedinjenim Američkim Državama, nego i drugim američkim saveznicima poput Japana i Europske unije. Rastućim ulaganjem svojega trgovinskog suficita u vlasništvo nad državnim obveznicama i privatnim kompanijama zapadnih zemalja, Kina se pozicionirala kao istinski globalni igrač s pravom veta na bilo koji neželjeni smjer razvoja svjetske ekonomije i politike.

Percepciji globalne američke slabosti svakako ne pomaže ni kriza odlučivanja u vošingtonskim institucijama. Drastična reinterpretacija predsjedničkih ovlasti u vrijeme administracije Georgea W. Busha rezultirala je iznimnom podijeljenošću i polariziranošću američkog političkog tijela u kojemu je postalo skoro nemoguće postići dvostranački kompromis koji je bio temelj odlučivanja i stabilnosti američkog sustava. Nesposobnost dviju dominantnih političkih stranaka da svoje nesuglasice razriješe pregovorima i centrističkim dogovorom dovela je do otvaranja njihovih krila i na ljevici i na desnici, kao i do porasta aktivnosti protestnih pokreta koji dovode u pitanje same temelje američke politike. Rezultat je odmak dviju velikih stranaka, a osobito Republikanske stranke, od centra i eskalacija nepomirljive retorike koja može dovesti do financijskog kolapsa centralne države.

Svi relevantni pokazatelji ukazuju na to da se svijet trenutno nalazi na prekretnici i to baš zbog nesigurnosti oko buduće uloge SAD-a kao globalnog lidera. Iz hrvatske perspektive to mož-

da tako i ne izgleda zbog zaokupljenosti krizom koja potresa Europsku uniju. Ali čak i ta kriza je direktan proizvod manjkavosti američkog liderstva i direktan udar na američku viziju europske budućnosti jer upravo je ujedinjena Europa pod zastavom liberalne demokracije i slobodnog tržišta izvorno američki proizvod i dugoročni interes. U ovako nesigurnom vremenu, kada je široko prisutan osjećaj globalnog vakuuma u vodstvu, nameće se čitav niz pitanja, a u našem kontekstu nameće se i potreba promišljanja strateških interesa i budućeg smjera hrvatske politike. Pošto je hrvatski geopolitički položaj najvećim dijelom određen skorim članstvom u Europskoj uniji, što Hrvatska od tog članstva zapravo želi? Kako planira to članstvo iskoristiti za svoje interese, a kako planira pridonijeti interesima Europske unije kao cjeline? Konačno, i u svjetlu izazova američkoj moći, kako će se Hrvatska postaviti u krucijalnom pitanju odnosa Europske unije sa Sjedinjenim Američkim Državama?

Da bismo mogli ponuditi odgovore na ta pitanja, potrebna nam je trezvena i prije svega stručna argumentacija utemeljena na sagledavanju šireg povijesnog konteksta događaja koji trenutno dominiraju globalnom scenom. I upravo u tome leži velika vrijednost knjige koja je pred vama. „Budućnost moći“ predstavlja kulminaciju promišljanja međunarodnih odnosa jednog iznimnoga znanstvenika i javnog radnika čiji je utjecaj na generacije studenata, kolega politologa, ali i političara od Washingtona i Bruxellesa do Pekinga i New Delhija nemjerljiv. Što nam, dakle, može reći Joseph S. Nye o svijetu u kojem živimo, a pogotovo o američkoj ulozi u njemu?

Nyeva poruka je prije svega da nam je potreban odmak ne samo od dnevno-političkih tema već i od događaja koji označavaju svjetsku politiku posljednjih nekoliko godina. Razmišljanje kako je Kina izazivač globalnog liderstva Sjedinjenih Američkih Država, primjerice, ima smisla, ali moramo se prisjetiti i dominantnih narativa 1970-ih godina o Sovjetskoj supremaciji ili 1980-ih godina o pretjecanju SAD-a od strane Japana. Sovjetski Savez se na

kraju raspao, a japanski rast je zaustavljen desetljećem stagnacije. Nadalje, ratovi u Iraku i Afganistanu mogu se smatrati znakovima limitiranosti američke moći, ali što bismo onda mogli reći o Koreji, Zaljevu svinja ili Vijetnamu? Čak i na vrhuncu svoje pozicije globalnog hegemonu prvih godina nakon Hladnog rata, Amerika je doživjela fijasko u Somaliji, nije niti pokušala zaustaviti genocid u Ruandi, a rat u Bosni i Hercegovini je uspjela privesti kraju tek indirektnim putem i pregovorima s glavnim krivcima za nasilje. Američka ekonomija jest u krizi, ali ekonomski izazovi s kojima se morala nositi 1970-ih godina bili su znatno opasniji. Usto, zbog američke kontrole nad najznačajnijom globalnom rezervnom monetom – dolarom – financijska kriza razotkrila je veću eksponiranost rizicima svih ostalih svjetskih gospodarstava, a pogotovo zajedničkog tržišta Europske unije. Konačno, podjele u političkom tijelu SAD-a jesu duboke i potencijalno razarajuće, ali se ne mogu uspoređivati s podjelama burnih 1960-ih i u vrijeme rata u Vijetnamu. Uostalom, svađalačka priroda američkog dvostranačja seže do samih temelja američke nezavisnosti.

Pogledamo li, dakle, globalnu političku i ekonomsku situaciju iz šireg povijesnog rakursa, vidimo da se Sjedinjene Američke Države ne nalaze pred izazovima bez presedana. To, naravno, ne znači da je američka pozicija globalnog lidera zajamčena. Naprotiv, bit će potrebno dosta državničke sposobnosti i strateškog promišljanja kako bi Amerika zadržala ili unaprijedila svoju ulogu u svjetskoj politici i privredi. Pri tome će najvažnije biti shvatiti da je moć u svijetu u kojem živimo – ovako globaliziranom i informacijski povezanom – jedan potpuno drukčiji koncept od moći u svijetu dvadesetog stoljeća. Baš tu se krije i najveći doprinos Nyeovog razmišljanja o današnjoj globalnoj politici – u modernizaciji tradicionalnih shvaćanja moći u međunarodnim odnosima kroz primjenu lekcija informacijske revolucije koja nam dramatično mijenja i društvenu i ekonomsku i političku svakodnevicu.

Nye, naime, međunarodne odnose zamišlja kao šahovsku simultanku na tri ploče. Prva ploča predstavlja klasičnu igru po pra-

vilima tvrde moći i vojne sile. U toj igri, po svim stvarnim pokazateljima, Sjedinjene Američke Države su i dalje daleko ispred svojih konkurenata. Na drugoj šahovskoj ploči vrijede pravila gospodarske moći i tu je odnos snaga već drukčiji. Moć – ili u ovim uvjetima globalne krize, nemoć – zapravo je ravnomjerno raspoređena između SAD-a, Europske unije i istočne Azije, uz značajan porast novih aktera poput Brazila ili Indije. Konačno, na trećoj ploči vladaju labava pravila tzv. pridobitne ili meke moći – sposobnosti da privlačnošću uvjerite druge da žele isto što i vi. Tu je američka prednost pred kraj dvadesetog stoljeća bila značajna. No u ovom trenutku – nakon Abu Ghraiba i Guantanamo – upitno je tko je zapravo najprivlačniji član međunarodne zajednice. Tko je onaj koji svojim primjerom i svojom „pričom“ može uvjeriti svjetsku publiku u svrishodnost svoje liderske pozicije? Nye vjeruje da su to još uvijek Sjedinjene Američke Države. U svakom slučaju, ako vjerujemo anketama u većini zemalja – Kina to nije.

Pouka takvog shvaćanja međunarodnih odnosa jest da je danas zapravo izlišno raspravljati terminologijom unipolarnosti, multipolarnosti ili globalnog hegemonizma. Moć u suvremenoj globalnoj politici izvire iz kontrole informacijskih tokova i procesa globalizacije. Tranzicija moći, barem u klasičnom shvaćanju teorija o međunarodnim odnosima, više ne predstavlja dominantan problem za svjetske sile – sada je to difuzija moći prema nedržavnim akterima. U takvom okruženju od ključne je važnosti sposobnost prilagodbe promjenama, a ta sposobnost izvire iz otvorenosti i inovativnosti. Najveća prijetnja američkoj poziciji globalnog lidera je tako sama Amerika, odnosno neki dijelovi njezinog društva i političke elite koji zagovaraju novu introvertiranost i izolacionizam Washingtona kao rješenje za unutrašnje probleme.

Iako se vjerojatno čini presmionim, možemo reći da su pouke Nyeove argumentacije jednake i za Hrvatsku jer moć u regionalnim i svjetskim razmjerima nije rezervirana samo za velike. Niz malih država se tijekom stoljeća pokazao iznimno sposobnima u pronalaženju uspješnih strategija za igru na sve tri šahovske plo-

če, a u posljednje vrijeme pogotovo za igru na trećoj ploči meke moći. Na koji se način, dakle, Hrvatska može profilirati u europskoj i svjetskoj zajednici država? Kojim narativom može uvjeriti međunarodnu publiku u svrsishodnost svoje liderske pozicije – u regiji ili na nekom posebnom pitanju od globalnog značaja? Dobra priča, naravno, nije dovoljna. Svaki narativ, da bi bio uspješan, mora imati temelje u stvarnosti. A našoj stvarnosti potreban je ozbiljan remont.

dr. sc. Josip Glaurdić, Sveučilište Cambridge,
Ujedinjeno Kraljevstvo

PREDGOVOR

U svom nastupnom govoru 2009. predsjednik Barack Obama tvrdio je da “naša moć raste njezinom razboritom primjenom; naša sigurnost proizlazi iz pravednosti našeg cilja, od snage našeg primjera, od ublažavajućih odlika skromnosti i suzdržljivosti”. Slično je tome državna tajnica Hillary Clinton rekla: “Amerika ne može najhitnije probleme riješiti sama, a svijet ih ne može riješiti bez Amerike. Moramo primijeniti to što se naziva ‘pametnom moći’, sav niz alata koje imamo na raspolaganju.”¹ Prije toga, 2007. godine, ministar obrane Robert Gates pozvao je vladu SAD-a da odredi više novca i truda za alate meke moći, pa tako i za diplomaciju, ekonomsku pomoć i komunikacije, jer vojska sama po sebi ne može braniti interese Amerike diljem svijeta. Istaknuo je da je vojna potrošnja u to vrijeme iznosila više od pola bilijuna dolara godišnje, u usporedbi s proračunom Ministarstva vanjskih poslova od 36 milijardi. Rekao je: “Tu sam za zagovaranje jačanja naše sposobnosti primjene meke moći i njezine potpunije integracije s tvrdom moći.”² Što to znači? Kako će moć djelovati i kako će se mijenjati u dvadeset i prvom stoljeću?

Da bismo odgovorili na to pitanje, moramo imati bolje znanje o moći nego što je uobičajeno u većini današnjih rasprava. Dopustite mi da ponudim dva primjera, jedan osobni i jedan javni.

Sredinom 1970-ih Francuska je pristala prodati Pakistanu pogon za nuklearnu preradu koji bi mogao ekstrahirati plutonij, tvar koja se može rabiti ili u civilne svrhe ili za bombe. Zabrinuta zbog širenja nuklearnog oružja, Fordova vlada pokušala je zaustaviti taj pogon potkupljujući Pakistan visokokvalitetnim zrakoplovima, no Pakistan je odbio tu pogodbu. I Fordova i Carterova vlada pokušale su nagovoriti Francusku da otkáže prodaju, ali Francuzi nisu pristali uz obrazloženje da je to bila legitimna prodaja isključivo za civilne svrhe. Činilo se da ništa neće uspjeti, sve do lipnja 1977., kada sam provodio politiku Jimmja Cartera protiv širenja nuklearnog oružja i kada mi je bilo dopušteno iznijeti francuskim dužnosnicima nove dokaze o tomu da Pakistan priprema nuklearno oružje. Jedan francuski čelnik pogledao me u oči i rekao da će, ako je to točno, Francuska morati pronaći način da otkáže završetak pogona. Nakon toga, bio je dosljedan svojim riječima i pogon nije bio dovršen. Kako su Sjedinjene Američke Države postigle taj važni cilj? Nisu objavljene prijetnje. Nisu izvršene isplate. Nije se mahalo mrkvama ni batinama. Francusko ponašanje promijenilo se zbog uvjeravanja i povjerenja. Bio sam tamo i vidio što se dogodilo. To jedva ulazi u uobičajeni model moći koji prevladava u većini novinskih uvodnika ili u novijim knjigama o vanjskoj politici koji ne smatraju uvjeravanje oblikom moći, jer je ono “prvenstveno intelektualni ili emocionalni postupak”.³

Ne tako davno, u kolovozu 2008., Kina i Rusija pokazale su oštre razlike u primjeni moći. U to vrijeme je francuski analitičar Dominique Moisi napisao sljedeće: “Budući da Kina kani zavoditi i impresionirati svijet brojem svojih olimpijskih medalja, Rusija želi impresionirati svijet pokazivanjem svoje vojne nadmoći – meka moć Kine nasuprot tvrdoj moći Rusije.” Neki su analitičari zaključili da je ruska invazija Gruzije dokazala “irelevantnost” meke moći i prevlast tvrde vojne moći.⁴ Zapravo se pokazalo da je dugoročno priča bila složenija i za jednu i za drugu zemlju.

Primjenom tvrde moći Rusija je potkopala svoje tvrdnje o legitimnosti i posijala strah i nepovjerenje u velikom dijelu svijeta.

Europski susjedi postali su oprezniji. Izravni gubitak bio je preokret u otporu Poljske protiv američkog antibalističkog proturaketnog sustava. Kada je Rusija od drugih članica Šangajske organizacije za suradnju zatražila da podrže njezinu politiku prema Gruziji, Kina i ostali uskratili su svoju podršku. Analizom provedenom godinu dana poslije zaključeno je da apel Rusije nije zvučao vrlo primamljivo njezinim susjedima. “U idealnom slučaju, predstavila bi privlačni model svojim susjedima, politički i gospodarski. Mlade generacije naučile bi ruski, jer bi to htjele, i post-sovjetski savezi postali bi klubovi pred kojima bi se susjedi redali da se učlane.” Ruski analitičar Aleksej Muhin sažeo je stvar: “Ljubav kupljena novcem neće dugo trajati. To je kupljena ljubav. Ona nije vrlo pouzdana.”⁵

Suprotno tome, Kina je okončala taj kolovoz s povećanom količinom meke moći, zbog uspješnog održavanja Olimpijade. U listopadu 2007. predsjednik Hu Jintao proglasio je nakanu Kine da poveća svoju meku moć, a Olimpijske igre bile su važni dio te strategije. S uspostavom više stotina konfucijevskih instituta da bi diljem svijeta promicali kinesku kulturu, povećanjem međunarodnog medijskog emitiranja, privlačenjem stranih studenata na njezina sveučilišta i mekšom diplomacijom prema svojim susjedima u Jugoistočnoj Aziji, Kina je ostvarila važno ulaganje u meku moć. Istraživanja javnog mnijenja pokazala su porast njezinog međunarodnog ugleda. Povezujući svoj porast tvrde moći s privlačnom naracijom meke moći, Kina je pokušala iskoristiti pametnu moć kako bi priopćila svoju ideju o “mirnom usponu” i tako spriječila stvaranje protubalansa moći.

AMERIČKA MOĆ U DVADESET I PRVOM STOLJEĆU

Općenitije, dok se ekonomija SAD-a koprčala, a kineska je dalje rasla tijekom velike recesije 2008.-2009., kineski su autori izbacili “bujicu komentara o zalazu SAD-a”. Jedan je stručnjak tvr-

dio da je najviša točka projekcije moći SAD-a dostignuta 2000. godine.⁶ Kinezi nisu bili osamljeni u takvim izjavama. U anketi znanstveno-istraživačkog centra Pew iz 2009. većine ili relativne većine ispitanika u trinaest od dvadeset pet zemalja vjerovala su da će Kina zamijeniti Sjedinjene Američke Države kao vodeća svjetska velesila.⁷ Čak je i Nacionalno obavještajno vijeće vlade SAD-a predvidjelo da će se američka prevlast “uvelike smanjiti” do 2025. godine. Ruski predsjednik Dmitrij Medvjedev nazvao je financijsku krizu 2008. znakom da se globalno vodstvo Amerike završava, a čak je i SAD-u sklon promatrač, kanadski vođa oporbe Michael Ignatieff, predložio da bi Kanada trebala gledati izvan Sjeverne Amerike sada kada “je vrhunac Sjedinjenih Američkih Država i njihove globalne prevlasti prošao”.⁸

Kako možemo znati jesu li oni u pravu? To me pitanje fasciniralo dva desetljeća, a ova je knjiga kulminacija mojih istraživanja o izvorima i putanjama američke moći. Da bismo odgovorili na to pitanje, trebamo bolje shvatiti što podrazumijevamo kada govorimo o moći i o načinu mijenjanja moći u uvjetima brze revolucije u informacijskoj tehnologiji i globalizacije u dvadeset i prvom stoljeću. Također trebamo izbjeći stanovite zamke.

Prvo, moramo se čuvati zavaravajućih metafora o organskom propadanju. Države nisu poput ljudi s predvidljivim životnim vjekovima. Primjerice, nakon što je Britanija izgubila svoje američke kolonije na kraju osamnaestoga stoljeća, Horace Walpole oplakao je srozavanje Britanije na “tako nevažnu zemlju, poput Danske ili Sardinije”.⁹ Nije uspio predvidjeti da će industrijska revolucija dati Britaniji još jedno stoljeće čak veće premoći. Rim je ostao dominantan više od triju stoljeća nakon vrhunca rimske moći. Čak i onda, Rim nije podlegnuo zbog uspona neke druge države, nego je umro smrću tisuća uboda, koje su mu nanijela razna barbarska plemena. Doista, unatoč svim pomodnim proricanjima da će Kina, Indija ili Brazil nadmašiti Sjedinjene Američke Države u idućim desetljećima, veće prijetnje možda će doći od suvremenih barbara i nadržavnih aktera. Štoviše, kao što ćemo

vidjeti, klasična tranzicija moći između velikih država može biti manji problem od uspona nedržavnih aktera. U informacijski utemeljenom svijetu kibernesigurnosti, difuzija moći možda će biti veća prijetnja od tranzicije moći.

Na još osnovnijoj razini, što će značiti rukovati moći u globalnom informatičkom dobu dvadeset i prvog stoljeća? Druga zamka je pobrkati moć s resursima koje države posjeduju i ograničiti svoj fokus isključivo na države. Koji će resursi proizvoditi moć? U šesnaestom stoljeću kontrola kolonija i mase zlata dali su prednost Španjolskoj; u sedamnaestom stoljeću Nizozemska je profitirala od trgovine i financija; u osamnaestom Francuska je bila na dobitku zbog svoje veće populacije i vojske, a u devetnaestom je moć Britanije počivala na prvenstvu države u industrijskoj revoluciji i na njezinoj mornarici. Prema uvriježenom mišljenju država s najvećom vojskom uvijek prevladava, ali u informatičkom dobu možda će pobijediti država (ili nedržava) s najboljom pričom.¹⁰ Kao što ćemo vidjeti u petom poglavlju, informacijska revolucija i globalizacija pružaju nedržavnim akterima nove resurse za moć. Nedržavni je akter 11. rujna 2001. ubio više ljudi u New Yorku nego što ih je država Japan ubila u Pearl Harboru 1941. godine. To se može nazvati privatizacijom rata. Način na koji danas mjerimo ravnotežu sile vrlo je nejasan, a još je nejasnije kako razvijamo uspješne strategije za preživljavanje u ovom novom svijetu. Većina današnjih projekcija pomaka u globalnoj ravnoteži sila temelji se uglavnom na jednom čimbeniku – projekcijama rasta u bruto nacionalnom proizvodu raznih zemalja. Te projekcije zanemaruju druge dimenzije moći o kojima će se raspravljati u ovoj knjizi, a da ne spominjemo poteškoće u povezivanju različitih dimenzija u uspješne strategije.

PAMETNA MOĆ

Pametna moć spoj je tvrde moći prisile i plaćanja s mekom moći uvjeravanja i privlačenja. Meka moć nije rješenje za sve proble-

me. Iako je sjevernokorejski diktator Kim Jong-il gledao hollywoodske filmove, to je malo utjecalo na sjevernokorejski program nuklearnog oružja. Meka moć, također, nije ništa postigla u odvratanju talibanske vlade od njezine podrške Al-Kaidi tijekom 1990-ih. Da bi se okončala trebalo je 2001. primijeniti tvrdu vojnu moć. Da bih razjasnio tu točku, u svojoj knjizi iz 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (= “Meka moć: sredstvo uspjeha u svjetskoj politici“) uveo sam pojam “pametna moć” kao opis povezivanja tvrde i meke moći u uspješne strategije. Nekoliko godine poslije, Richard Armitage i ja supredsjedavali smo dvostranačkim Povjerenstvom za pametnu moć u Centru za strateške i međunarodne studije. Povjerenstvo je zaključilo da je imidž i utjecaj Amerike opao posljednjih godina i da bi se Sjedinjene Američke Države morale pomaknuti od izvoza straha prema poticanju optimizma i nade.¹¹ Povjerenstvo za pametnu moć nije bilo osamljeno u ovom zaključku, i drugi su se pridružili pozivu za strategije pametne moći.

Pentagon je najbolje obučena i najopskrbljenija grana američke vlade, ali postoje granice toga što vojna moć može sama postići. Promicanje demokracije, ljudskih prava i razvitka civilnog društva ne postiže se najbolje preko puščane cijevi. Točno je da američka vojska ima impresivnu operativnu sposobnost, ali praksa obraćanja Pentagonu, jer on može riješiti stvari, dovodi do slike o previše militariziranoj vanjskoj politici. Vrhovni vojni službenici to shvaćaju. Admiral Mike Mullen, predsjedatelj Vrhovnog stožera, rekao je: “Tajnici Clinton i Gates zatražili su više financija i veći naglasak na meku moć, a ja se sasvim slažem s njima. Ako odlučimo vršiti američki utjecaj isključivo pomoću naših trupa, možemo očekivati da će se taj utjecaj s vremenom smanjiti.”¹² Pametna moć nije tek “meka moć 2.0”. Ona se odnosi na sposobnost kombiniranja tvrde i meke moći u učinkovite strategije u promjenljivim kontekstima.

KONTEKSTI DVADESET I PRVOG STOLJEĆA

Moć uvijek ovisi o kontekstu. Dijete koje gospodari na igralištu može postati slabašno kada zazvoni raspusno zvono i kontekst se promijeni u dobro uređenu učionicu. Sredinom dvadesetoga stoljeća, Josif Staljin posprdno je zapitao koliko divizija ima papa, ali u kontekstu ideja pet desetljeća poslije, papinstvo je preživjelo, dok se Staljinovo carstvo srušilo.

Danas je moć u svijetu raspoređena prema obrascu koji nalikuje na složenu trodimenzionalnu igru šaha. Na gornjoj šahovskoj ploči vojna moć je uvelike jednopolna i Sjedinjene Američke Države vjerojatno će neko vrijeme zadržati glavni položaj. Ali na srednjoj šahovskoj ploči, ekonomska moć već je više od jednog desetljeća višepolarna, sa Sjedinjenim Američkim Državama, Europom, Japanom i Kinom kao glavnim igračima i s ostalima koji stječu važnost. Europska ekonomija, primjerice, veća je od američke. Donja šahovska ploča kraljevstvo je transnacionalnih odnosa koji prelaze granice izvan vladine kontrole i uključuje aktere tako različite kao što su, na jednoj krajnosti, bankari koji prenose elektroničkim putem svote veće od većine državnih proračuna, a na drugoj, teroristi koji prebacuju oružje ili hakeri koji ugrožavaju kibersigurnost. Ta šahovska ploča također uključuje nove transnacionalne izazove kao što su pandemije i klimatske promjene. Na toj donjoj ploči moć je široko disperzirana i tu nema smisla govoriti o jednopolarnosti, višepolarnosti, hegemoniji ili o bilo kojim drugim takvim klišejima koje politički čelnici i stručni komentatori uključuju u svoje govore.

Dva velika pomaka moći događaju se u ovom stoljeću: tranzicija moći među državama i difuzija moći od svih država prema nedržavnim akterima. Čak i nakon financijske krize, vrtoglavi tempo tehnoloških promjena i dalje pokreće globalizaciju, ali će politički učinci biti vrlo različiti za svijet nacionalnih država i za svijet nedržavnih aktera. U međudržavnoj politici, najvažniji čimbenik bit će i dalje “povratak Azije”. Godine 1750. Azija je obuhvaćala više od polovine svjetskoga stanovništva i proizvod-

nje. Do 1900., nakon industrijske revolucije u Europi i Americi, udjel Azije smanjio se na jednu petinu svjetske proizvodnje. Do 2050. Azija će biti dobro na putu natrag prema svom povijesnom udjelu. “Uspon” moći Kine i Indije možda će stvoriti nestabilnost, ali to je problem s povijesnim presedanima iz kojih možemo naučiti kako naše politike mogu utjecati na ishod. Prije jednog stoljeća Britanija je uspjela upravljati usponom američke moći bez sukoba, no neuspjeh svijeta da upravlja usponom njemačke moći dovelo je do dva razorna svjetska rata.

U transnacionalnoj politici – na donjoj šahovskoj ploči – informacijska revolucija danas dramatično smanjuje troškove računarstva i komunikacije. Prije četrdeset godina, izravna globalna komunikacija bila je moguća, ali skupa, i bila je ograničena na vlade i korporacije. Danas je ta komunikacija gotovo besplatna za svakog tko ima sredstva da uđe u internetski kafić. Prepreke za ulazak u svjetsku politiku su se smanjile i nedržavni akteri sada se tiskaju na pozornici. Hakeri i kiberkriminalci uzrokuju milijarde dolara štete vladama i tvrtkama. Kakva pandemija, raširena pticama ili avionskim putnicima, mogla bi ubiti više ljudi nego što je poginulo u Prvom ili Drugom svjetskom ratu, a klimatske promjene mogle bi nametnuti goleme troškove. To je nova svjetska politika s kojom imamo manje iskustva.

Problem za sve države u dvadeset i prvom stoljeću je taj da ima sve više stvari izvan kontrole čak i najmoćnijih država, zbog difuzije moći od država prema nedržavnim akterima. Iako Sjedinjene Američke Države dobro uspijevaju u vojnim mjerama, u svijetu ima sve više događaja koje te mjere ne uspijevaju pokriti. Pod utjecajem informacijske revolucije i globalizacije, svjetska politika se mijenja na način koji znači da Amerikanci ne mogu postići sve svoje međunarodne ciljeve djelujući sami. Primjerice, međunarodna financijska stabilnost ključna je za blagostanje Amerikanaca, ali Sjedinjene Američke Države trebaju suradnju drugih da bi je osigurale. Globalne klimatske promjene također će utjecati na kvalitetu života, ali Sjedinjene Američke Države ne

mogu same rješavati taj problem. I u svijetu gdje granice postaju poroznije nego ikada za sve od droge do zaraznih bolesti i terorizma, države moraju pokrenuti međunarodne koalicije i izgraditi institucije kako bi rješavale zajedničke prijetnje i izazove. U tom smislu, moć postaje igra u kojoj svi dobivaju. Nije dovoljno misliti u smislu moći *nad* drugima. Moramo također misliti u smislu moći da *postignemo* ciljeve koja uključuje moć *zajedno s* drugima.¹³ U mnogim transnacionalnim pitanjima, davanje moći drugima može nam pomoći ostvariti vlastite ciljeve. U ovom svijetu, mreže i povezanost postaju važan izvor relevantne moći.

Kontekstualna inteligencija, sposobnost razumijevanja u okruženju koje se mijenja i izvlačenja koristi iz trendova, postat će ključnom vještinom u osposobljavanju vođa da bi pretvorili resurse moći u uspješne strategije.¹⁴ Potrebna nam je kontekstualna inteligencija da bismo shvatili kako problem američke moći u dvadeset i prvom stoljeću nije problem opadanja, nego neuspjeha u shvaćanju da čak ni najveća zemlja ne može postići svoje ciljeve bez pomoći drugih. To će zahtijevati dublje razumijevanje moći, kako se ona mijenja i kako treba izgraditi strategije pametne moći. To će zahtijevati sofisticiraniju naraciju od klasičnih priča o usponu i padu velikih sila. Amerika će vjerojatno ostati najjača zemlja u dvadeset i prvom stoljeću, ali to ne znači dominaciju. Sposobnost postizanja rezultata koje želimo počivat će na novoj naraciji o pametnoj moći. Amerikanci će morati prestati postavljati pitanja o tomu tko je na prvom mjestu i njegovati naracije o dominaciji, već će morati početi postavljati pitanja o različitim alatima moći koji se mogu spojiti u pametne strategije moći zajedno s drugim državama, umjesto tek nad njima. Jasnije razmišljanje o moći i poticanje šire naracije ciljevi su i ove knjige.

Pokušao sam napisati kratku knjigu, stilom koji je pristupačan inteligentnom čitatelju, umjesto usmjerenom na akademsku publiku, ali s pažljivom analitičkom strukturom koja je razotkrivena u bilješkama. Dok nastavljam svoje istraživanje budućnosti američke moći, pokušao sam razraditi pojmove na način koji je pri-

mjenljiv također na druge zemlje. Kakvi problemi postoje u pretvaranju resursa moći u strategije koje proizvode željene ishode? Što su to problemi “prevelikog imperijalnog posezanja” u međunarodnim ciljevima i “premalog domaćeg posezanja” u mobiliziranju resursa? Kako dovesti jedne i druge u ravnotežu? Na koji se način mijenjaju razne dimenzije moći u ovom stoljeću i što znače te promjene za definiranje strateškog uspjeha? Što će se dogoditi američkoj moći, kineskoj moći ili moći nedržavnih aktera u kibernetičkom dobu? Nitko nema posljednju riječ o spornom pojmu moći, ali zato što ne možemo izbjeći razgovor o moći, nadam se da ću uvesti više jasnoće i širu perspektivu u strateške vizije. To bi bila pametna moć.

